

ETHNO-LORE XXXVII.

KÖZÖSSÉG, HAGYOMÁNYÉRTELMEZÉS, INTERAKCIÓ
ÉS VÁLTOZÁS

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVEI

NÉPI KULTÚRA – NÉPI TÁRSADALOM címmel

Főszerkesztő:

ORTUTAY GYULA (I–XII. kötet)

BODROGI TIBOR (XIII–XIV. kötet)

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA (XV–XXI. kötet)

ETHNO-LORE címmel

Főszerkesztő: HOPPÁL MIHÁLY

XXII. kötet – 2005. Szerkesztő: Vargyas Gábor

A szerkesztő munkatársa: Berta Péter

XXIII. kötet – 2006. Szerkesztő: Vargyas Gábor

A szerkesztő munkatársa: Berta Péter

XXIV. kötet – 2007. Szerkesztő: Vargyas Gábor – Berta Péter

XXV. kötet – 2008. Szerkesztő: Vargyas Gábor – Berta Péter

XXVI. kötet – 2009. Szerkesztő: Berta Péter

Főszerkesztő: BALOGH BALÁZS

XXVII. – 2010. Szerkesztő: Berta Péter

XXVIII. – 2011. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXIX. – 2012. Szerkesztő: Báti Anikó – Sárkány Mihály

A szerkesztő munkatársa: Vargha Katalin

(Kiadja az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont)

XXX. – 2013. Szerkesztő: Berta Péter – Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán –
Szemerényi Ágnes

XXXI. – 2014. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXXII. – 2015. Szerkesztő: Fülemile Ágnes – Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

XXXIII. – 2016. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Mészáros Csaba – Vargyas Gábor

XXXIV. – 2017. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Mészáros Csaba – Vargyas Gábor

XXXV. – 2018. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Landgraf Ildikó

XXXVI. – 2019. Szerkesztő: Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Borbély Sándor – Ispán Ágota Lídia

XXXVII. – 2020. Szerkesztő: Ispán Ágota Lídia – Magyar Zoltán

Vendégszerkesztő: Fülemile Ágnes – Ament-Kovács Bence

ETHNO-LORE

A BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
NÉPRAJZTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK ÉVKÖNYVE

XXXVII.

FŐSZERKESZTŐ
BALOGH BALÁZS

SZERKESZTŐK
ISPÁN ÁGOTA LÍDIA – MAGYAR ZOLTÁN

VENDÉGSZERKESZTŐK
FÜLEMILE ÁGNES – AMENT-KOVÁCS BENCE

Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Néprajztudományi
Intézet**

BUDAPEST, 2020

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával

ISSN 1787-9396

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.
<https://nti.btk.mta.hu>

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat

Első magyar nyelvű kiadás: 2020

© Bölcsészettudományi Kutatóközpont,
MTA Kiváló Kutatóhely

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

A kiadásért felelős: a Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója

Borítófotó: Szénagyűjtés a kalotaszegi Nyárszón (Nearșova, Románia), 2005. Fotó: Balogh Balázs
Hátsó borító: Delelő csorda Magyarderzse határában (Dârja, Románia), 2005.
Fotó: Fülemile Ágnes

Borító sorozatterv-konceptió: Kaszta Móni
Borítóterv: Kaszta Dénes

Fordítás: Cselényi Zsuzsa
Tördelés: Fancsek Krisztina

Nyomdai munkálatok:
Prime Rate Kft.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

Budapest, 2020
Printed in Hungary

TARTALOMJEGYZÉK

BALOGH BALÁZS	
Főszerkesztői köszöntő	9
BORSOS BALÁZS	
Az örök számadó	11
TÁRSADALOM ÉS ANYAGI KULTÚRA – INTERAKCIÓ ÉS VÁLTOZÁS	
CSEH FRUZZSINA	
A régi kerékvágás. Fogatolt járművek keréknyomtávolsága és tengelye a 19. század végén	17
BÁTI ANIKÓ – UMBRAI LAURA	
Népkonyhán enni Budapesten. Verziók és averziók a közétkeztetés történetéből (1860–1939)	55
VÁRKONYI-NICKEL RÉKA	
„Kis kosztosok” a két világháború között. Előtanulmány az ózdi és a salgótarjáni munkásgyermekek táplálkozásának vizsgálatához	97
TOMISA ILONA	
A községi pásztor és a faluközösség kapcsolata a Tolna megyei Tevelen a két világháború között	113
BABAI DÁNIEL – MOLNÁR ZSOLT	
Komplex hajtóerők. A szénacsinálás időpontjának változása Gyimesben	139
MÉSZÁROS CSABA	
A legelő- és rétgazdálkodás változásai a tulajdonviszonyok tükrében. Egy etnológiai esettanulmány és annak tanulságai	157
ETNIKUM, KÖZÖSSÉG, VALLÁS ÉS IDENTITÁS	
GYÓRFY ESZTER	
„...nem akartak tovább román valláson maradni” A csikszépvízi római és görögkatolikus egyházközségek és híveik a 20. század első felében	183
AMENT-KOVÁCS BENCE	
A Mercy–Apponyi uradalom római katolikus alsópapsága. Történelemszemlélet és néprajzi érdeklődés	231
IANCU LAURA	
A szokások harcmezején a két világháború között. A Forrófalvi Plébánia „Lapja” (Forrásközlés)	267
SÁNTHA ISTVÁN – SOMEAI KARA DÁVID	
Baráthosi Balogh Benedek távol-keleti kutatásainak újragondolása terepen száz év múltán. Etnikai viszonyok és sámánizmus az Amur mentén és Szahalinon a 21. század elején	305

A HAGYOMÁNY PERCEPCIÓJA, ÉRTELMEZÉSE ÉS REPRESENTÁCIÓJA	
MAGYAR ZOLTÁN	
A bányaszellem alakja az erdélyi folklórban	343
DOMOKOS MARIANN	
Grimm-mesék 19. századi magyar ponyvákön. Ismertetés egy készülő forráskiadványról	371
MIKOS ÉVA	
Regeirodalom és népismeret a 19. század derekának sajtójában – A <i>Családi Lapok</i> (1854–1860)	411
LANDGRAF ILDIKÓ	
A bukovinai székelyek reprezentációja a 19. századi, magyar illusztrált sajtóban. Bukovinai népelet és folklór a <i>Vasárnapi Ujság</i> lapjain	437
FÜLEMILE ÁGNES	
Öltözködés és nemzeti identitás – A horvát nemzeti viselet a 19. századi Habsburg Monarchiában	465
A KUTATÓINTÉZET MUNKATÁRSAI ÁLTAL ÍRT VAGY SZERKESZTETT, 2019-BEN MEGJELENT KÖNYVEK	
	589

CONTENTS

BALÁZS BALOGH	
Foreword from the editor-in-Chief	9
BALÁZS BORSOS	
The eternal chief shepherd	11
SOCIETY AND MATERIAL CULTURE – INTERACTION AND CHANGE	
FRUZZINA CSEH	
In the old rut. Wheelbase and axle dimensions of animal-drawn vehicles in the late 19th century	17
ANIKÓ BÁTI –LAURA UMBRAI	
Eating in a communal kitchen in Budapest. Versions and aversions from the history of public catering (1860–1939)	55
RÉKA VÁRKONYI-NICKEL	
“Little boarders” between the two world wars. Preliminary study for the examination of the foodways of working-class children in Ózd and Salgótarján	97
ILONA TOMISA	
The relationship between the village shepherd and the village community in Tevel, Tolna County, between the two world wars	113
DÁNIEL BABAI – ZSOLT MOLNÁR	
Complex drivers behind the changes in the time of haymaking in Gyimes	139
CSABA MÉSZÁROS	
Changes in grassland husbandry in light of ownership. An ethnological case study and its lessons	157
ETHNICITY, COMMUNITY, RELIGION, AND IDENTITY	
ESZTER GYÖRFY	
„... <i>They didn't want to keep their Romanian religion anymore.</i> ” The Roman and Greek Catholic parishes of Csíkszépvíz and their parishioners in the first half of the 20th century	183
AMENT-KOVÁCS BENCE	
The Roman Catholic Lower Clergy of the Mercy-Apponyi Domain. Historical Viewpoint and Ethnographic Interest	231
LAURA IANCU	
On the battlefield of customs between the two world wars. “ <i>The Journal of the Parish of Forrófalva</i> ” (Source collection)	267
ISTVÁN SÁNTHA – DÁVID SOMFAI-KARA	
Revisiting the Far East research of Benedek Baráthosi Balogh in the field, one hundred years later. Ethnic relations and shamanism along the Amur river and on Sakhalin island in the early 21st century	305

THE PERCEPTION, INTERPRETATION, AND REPRESENTATION OF TRADITION	
ZOLTÁN MAGYAR	
The mine spirit in Transylvanian folklore	343
MARIANN DOMOKOS	
Grimm tales in 19th-century Hungarian chapbooks.	
Review of a forthcoming source collection	371
ÉVA MIKOS	
Legend Literature and Ethnographic Description in the Mid-19th Century Press – Családi Lapok [The Family Magazine] (1852–1860)	411
ILDIKÓ LANDGRAF	
Representation of the Szeklers of Bukovina in the 19th-century Hungarian illustrated press. Bukovina folklife and folklore on the pages of the <i>Vasárnapi Ujság</i> [Sunday Paper]	437
ÁGNES FÜLEMILE	
Dress and national identity – Croatian national dress in the Habsburg Monarchy in the 19th century	465
BOOKS PUBLISHED IN 2019 THAT WERE WRITTEN OR EDITED BY RESEARCHERS OF THE INSTITUTE OF ETHNOLOGY	589